

CHINA

UN NOU POL DE PUTERE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ

DR. SARMIZA PENCEA¹²

Abstract

In its first part, this paper looks at China's rapid economic transformation of the last more than three decades, at its accelerated, never-met-in-history growth, and at the factors underneath: masive investments, both foreign and local, technology and managerial know-how transfers, related productivity rises, huge exports and, hopefully, increasingly larger future domestic consumption. In its second part, the article highlights China's complex impact on world demand, supply and prices, resulting from its extensive development and from its new positioning in the world economy. Finally, the paper also looks at the negative externalities of China's unsustainable development, in terms of land, water and air pollution, speedier depletion of the natural resources of the planet and climate change, stressing upon the idea that while the whole mankind is affected, the first to suffer are the Chinese themselves.

Key words: *China, Chinese economy, economic development, economic growth, FDI, foreign direct investments, high savings, export-led-development, world demand, world supply, negative externalities, pollution, natural resources depletion*

JEL Classification: 053, P27

¹² **Dr. Sarmiza Pencea** este cercetător principal la Institutul de Economie Mondială al Academiei Române, Sectorul Probleme Globale, coordonator de proiect privind economia chineză și relațiile ei comerciale cu Uniunea Europeană. Este specializată în relații economice internaționale, modele și politici de dezvoltare, politici industriale, clustere.

1. „Miraculoasa” transformare a Chinei

Ascensiunea Chinei a fost comparată în literatura economică cu cea a Statelor Unite sau a Germaniei, din prima jumătate jumătate a secolului XX, sau cu cea a Japoniei din a doua parte a aceluiași secol. La începutul dezvoltării lor, aceste mari puteri economice au investit masiv în infrastructuri moderne și au aplicat politici economice prin care au determinat transferul a milioane de cetățeni dinspre agricultură către industria prelucrătoare, asigurându-și astfel lungi perioade de creștere economică. China culege în prezent roadele aplicării unei formule similare, pe fondul introducerii unor măsuri reformatoare graduale menite să încurajeze libera inițiativă, extinderea proprietății private, concurența și deschiderea către piața internațională, influxul de investiții străine și importul de tehnologii avansate, în paralel cu limitarea treptată și prudentă a controlului centralizat al statului asupra producției, schimbului și prețurilor.

Asemănările cu evoluțiile altor economii sunt, însă, puține, căci *modelul chinez de dezvoltare este unul cu totul deosebit de ceea ce a mai experimentat omenirea anterior*, prin faptul că mecanismele economiei de piață se nasc aici în interiorul economiei planificate, se construiesc pas cu pas de către instituțiile unui stat puternic intervenționist, care planifică și controlează atent fiecare schimbare, dirijând pas cu pas mersul acestei economii într-o formulă inedită, ce împletește două sisteme considerate anterior ireconciliabile. Iar rezultatele acestei formule sunt incontestabil remarcabile.

1.1. Peste trei decenii de creștere economică fără rival

China constituie unul dintre cele mai impresionante exemple de creștere economică din istorie. Această țară a crescut în ultimii 30 de ani într-un ritm mediu anual de aproape 10,0 %, ajungând să reprezinte 12,9 % din întreaga activitate economică a lumii la începutul anului 2010 și să ocupe, începând din iunie același an, poziția a doua în ierarhia celor mai mari economii, fiind depășită numai de SUA (CIA WFB, 2010). În 2011, China realiza deja 15,8% din produsul global (The Conference Board, 2012), contribuția sa medie anuală la creșterea economică a lumii în intervalul 2007-2011 fiind de 24,3% (Zulauf, C., Herzog H., 2011).

Evoluția mult mai bună a Chinei în perioada crizei, comparativ cu celelalte economii dezvoltate, în special cu SUA, a dus la consolidarea poziției sale în economia mondială și la întărirea imaginii și credibilității sale, fapt reflectat și în

prognozele care anticipează ajungerea Chinei pe primul loc în ierarhia mondială în următorii 5-10 ani, scurtând astfel cu un deceniu, sau chiar mai mult termenul în care depășirea Statelor Unite de către această țară era considerată previzibilă.

Din analiza datelor statistice se poate constata că, față de media de creștere de numai 5,3% realizată în anii premergători reformei, ritmul mediu anual ulterior, din perioada 1979-2007, a fost mult mai ridicat, de 9,8% (Morrison, M., W., 2008), cu două intervale compacte, de câte cinci ani, în care creșterea economică s-a produs în ritmuri exprimate la două cifre: intervalul 1992-1996 și intervalul mai recent, 2003-2007, cu an de vârf în 2007, când avansul produsului intern brut (PIB) a fost de 13,0%, chiar anterior declanșării crizei economice globale (NBSC, 2008).

Tabel 1. Creșterea medie anuală a PIB, 1960 – 2011

Perioada	Creștere medie anuală (%)
1960-1978 (înaintea reformei)	5,3
1979-2007 (după reformă)	9,8
1990 *	3,8
1991	9,3
1992	14,2
1993	14,0
1994	13,1
1995	10,9
1996	10,0
1997	9,3
1998	7,8
1999	7,6
2000	8,4
2001	8,3
2002	9,1
2003	10,0
2004	10,1
2005	10,4
2006	11,1
2007	13,0
2008 (criza economică globală / tr.IV)	9,0
2009 (criza economică globală / tr.I)	9,1**
2010	10,4
2011	9,2

Notă: *Nivel influențat de evenimentele din 1989 Piața Tienanmen ;

**Nivel modificat în sus, în 2.07.2010, de către NBSC, în urma verificării preliminare a datelor de la sfârșitul anului 2009, când creșterea economică anunțată fusese de 8,7%;

Sursa: Economist Intelligence Unit; Date oficiale ale guvernului chinez

Și în prima jumătate a anului 2008, în pofida unor situații extrem de dificile (o iarnă deosebit de grea, un cutremur devastator, inundații, alunecări de teren,

etc.), economia chineză a continuat să crească susținut, atingând un ritm de 10,4%. Pregătirile pentru Olimpiada de la Beijing au contribuit la susținerea creșterii PIB în această perioadă, dar, după finalizarea lucrărilor premergătoare și după ce evenimentul în sine s-a consumat, pe fondul crizei financiare declanșate în SUA și propagate rapid la nivel internațional, economia chineză a început, în trimestrul trei, să-și slăbească vizibil ritmul, așa încât, în cele din urmă, acesta a coborât până la 6,8% în trimestrul IV și 9,1% la nivel anual.

În pofida efectelor destul de severe ale crizei, *în intervalul de 30 de ani scurs de la începerea reformelor (1978-2008), economia chineză a crescut în termeni reali de 14 ori, iar produsul său intern brut real pe cap de locuitor s-a majorat de 10 ori* (Morrison, M.,W., 2008).

În 2009, pe fondul globalizării crizei economice declanșate în SUA și a căderii simultane a piețelor de export, guvernul chinez a intervenit decisiv printr-un pachet de investiții și stimulare fiscală de 586 miliarde dolari și a încurajat acordarea de credite noi în economie (care au ajuns să însumeze echivalentul a circa 1400 miliarde dolari), ceea ce a permis stoparea declinului creșterii la 9,1% pentru ansamblul anului 2009 și reluarea creșterii la două cifre în 2010.

În 2011, creșterea anuală a produsului intern brut chinez a fost de 9,2%, superioară țintei guvernamentale pentru anul respectiv (8%), dar situată sub nivelul obținut în 2010 (10,4%), când încă mai funcționa programul guvernamental de investiții și stimulare fiscală. Această rată de creștere, foarte înaltă după standarde occidentale, este pentru China relativ scăzută (cea mai mică după 2002) și semnalează prezența unui trend descendent, care devine mai vizibil dacă privim tabloul ratelor de creștere trimestriale: IV/ 2010: 9,8%; I/ 2011: 9,7%; II/2011: 9,5%; III/2011: 9,1%; IV/2011: 8,9% (Anderlini, J., 2012); I/2012: 8,1%; II/2012: 7,6% (NBSC, 2012 Q1.).

Încetinirea creșterii economice din ultima perioada se datorează atât unor factori conjuncturali externi - în primul rând declinului cererii pe principalele piețe de export - cât și, mai ales, politicilor guvernamentale puse în practică pentru stăvilirea inflației, limitarea creditării și a speculațiilor imobiliare. Totodată, această evoluție exprimă și o reorientare strategică a guvernului chinez către ritmuri de creștere mai moderate, odată ce economia chineză își încheie, în linii mari, efortul de „*prindere din urmă*” a economiilor occidentale avansate, atingând o etapă a maturității în care țintele cantitative rămân în plan secund, iar urmărirea aspectelor calitative ale creșterii devine preocuparea prioritară.

În cifre absolute, *la rata oficială de schimb*, produsul intern brut nominal al Chinei a totalizat 6 989 milioane dolari în 2011 (11 290 milioane dolari la paritatea puterii de cumpărare - PPP), la realizarea acestuia industria contribuind în proporție de 46,8%, serviciile cu 40,5%, iar agricultura cu 10,1% (CIA WFB, 2012). Acest PIB record a permis Chinei să-și consolideze poziția a doua în ierarhia mondială, după SUA, poziție adjudecată cu numai un an înainte prin surclasarea Japoniei. Dată fiind populația sa numeroasă, China rămâne, însă, o țară în curs de dezvoltare, cu un PIB/locuitor de numai 5400 USD calculat la cursul de piață (sau 8 400 dolari, la PPP), o țară în care populația trăiește în marea sa majoritate încă destul de modest și în care prăpastia inegalității dintre venituri se adâncește tot mai grav.

De altfel, populația uriașă a Chinei este, în mod paradoxal, atât unul dintre atu-urile sale cele mai puternice, cât și sursa celor mai acute probleme ale acestei economii în care totul se înmulțește cu, sau, după caz, se divide la cifre foarte mari. Dacă, pe de o parte, o forță de muncă numeroasă înseamnă salarii mici, cu toate avantajele care decurg de aici, și un potențial de creștere a productivității muncii pe care populațiile îmbătrânite din Europa sau Japonia nu-l mai pot atinge, pe de altă parte, o populație uriașă precum cea a Chinei presupune un efort gigantic de creștere economică, ale cărei efecte să se distribuie și să se poată resimți în nivelul de trai al celor peste 1,3 miliarde de cetățeni.

Zheng Bijian, unul dintre cei mai vizionari gânditori chinezi contemporani, vorbește adesea despre dificultățile Chinei legate de "împărțire" și „înmulțire”, explicând (Lampton, D., M., 2008):

„Dificultățile legate de înmulțire apar deoarece o problemă oricât de mică ar fi, devine uriașă atunci când e înmulțită cu 1,3 miliarde. Dificultățile legate de împărțire sunt când indiferent cât de mult capital ai avea, atunci când îl împarți la 1,3 miliarde, este foarte puțin capital.”

1.2. Factorii de susținere a creșterii economice în China

În general, creșterea accelerată și susținută a economiei chineze în această lungă perioadă se explică prin rolul jucat de câțiva factori, care au funcționat ca adevărate „motoare” ale acesteia: în primul rând (a) *investițiile masive de capital* - finanțate, pe de o parte, prin aportul investitorilor străini și, pe de altă parte, prin sumele mari rezultate din economisirea internă - apoi (b) *creșterea productivității muncii* - generată de efortul de modernizare și de transferul de

cunoștințe și tehnologii asociat investițiilor străine – și, în fine, dar nu în ultimul rând ca importanță, (c) *comerțul internațional*, cu toate beneficiile aduse de cucerirea piețelor externe și expansiunea exportului.

(A) INVESTIȚIILE

Investițiile de capital din economia chineză sunt alimentate atât prin influxurile de investiții străine directe (ISD), cât și din fondurile acumulate ca urmare a nivelului ridicat al economisirii interne.

- **Investițiile străine directe (ISD)**

Dacă în timpul lui Mao Zedong China respingea cu dispreț investițiile străine și, în general, orice formă de capital provenit din străinătate,¹³ odată cu preluarea frâielor politicii economice de către Deng Xiaoping, țara s-a deschis către comerțul internațional și către investitorii externi. În noul context, urmărindu-se o industrializare rapidă, s-a optat, încă de la începutul anilor 1980, pentru crearea unor **zone economice speciale**, care au beneficiat de stimulente fiscale și de libertăți economice fără precedent. Ele aveau rolul explicit de a absorbi ISD. În acest prim deceniu al schimbării, investițiile străine în economia chineză au crescut constant, dar într-un ritm relativ scăzut, fiind limitate la formula **societăților mixte cu participarea majoritară a firmelor de stat**.

Evenimentele din Piața Tienanmen, din 1989, au contribuit și ele la adoptarea unei atitudini rezervate printre companiile japoneze și vestice cu privire la decizia de a investi în China, în această perioadă investițiile străine fiind susținute cu precădere de către întreprinzătorii din Taiwan și Hong Kong. Pentru a debloca situația, cu ocazia turneului său din 1992 în Guangdong și Shanghai, Deng Xiaoping a încurajat un nou val de investiții străine, mai consistent, susținând ideea de a se acorda firmelor din alte țări dreptul de a deschide **filiale cu capital integral străin**.

Datele statistice surprind impactul acestei schimbări de abordare în politica față de investițiile străine, permițându-ne să constatăm deja o dublare în 1993 a intrărilor anuale de investiții străine directe (ISD). În general influxul de ISD către China în anii 1990 a devenit mult mai substanțial, ceea ce a dat un impuls considerabil creșterii economice. Momentul de vârf al perioadei a fost

¹³ Până în 1965, China și-a plătit anticipat, cu mari eforturi, toate datoriile externe. Majoritatea împrumuturilor proveneau din Uniunea Sovietică (www.chinability.com)

atins în anii 1997-1998, când ISD efectiv utilizate au însumat peste 45 miliarde dolari anual.

Tabel 2. Intrările de investiții străine directe (ISD) în China 1984 – 2010

-miliarde dolari –

Anii 1980			Anii 1990			Anii 2000		
	Contrac-tat	Utilizat		Contrac-tat	Utilizat		Contrac-tat	Utilizat
			1991	12,0	4,4	2001	71,1	48,8
			1992	58,1	11,0	2002	84,8	55,0
			1993	111,4	27,5	2003	115,1	53,5
1984	2,7	1,3	1994	82,7	33,8	2004	153,5	60,6
1985	5,9	1,7	1995	91,3	37,5	2005	...	60,3
1986	2,8	1,9	1996	73,3	41,7	2006	...	63,0
1987	3,7	2,3	1997	51,0	45,3	2007	...	74,8
1988	5,3	3,2	1998	52,1	45,5	2008	...	92,4
1989	5,6	3,4	1999	41,2	40,4	2009	...	90,0
1990	6,6	3,5	2000	64,2	42,1	2010	...	105,7
						2011	...	109,7

Sursa: www.chinability.com/FDI; National Bureau of Statistics of China

Un alt imbold important pentru creșterea volumului de investiții străine în economia chineză l-a reprezentat *intrarea Chinei în Organizația Mondială a Comerțului (OMC)*, în decembrie 2001. Acest moment a deschis pentru China perspectiva de a deveni în scurt timp una dintre principalele destinații ale fluxurilor internaționale de capital, la nivel global. Ulterior intrării în OMC, volumul influxului anual de ISD în China a crescut în mod continuu, de la 48,8 miliarde dolari în 2001, la 109,7 miliarde dolari în 2011.

Conform ierarhizărilor realizate la nivel internațional pornind de la *indicatorul de încredere al investitorilor străini, FDI Confidence Index*, creat de firma americană de consultanță A.T. Kearney, începând **din anul 2002 China s-a situat sistematic pe primul loc în topul încrederii investitorilor străini**. Această încredere în stabilitatea și perspectivele economiei chineze, adăugată atracției exercitate asupra investitorilor de dimensiunea pieței interne și de costul scăzut al forței de muncă, a permis acestei țări să **devină al doilea mare receptor de investiții străine al lumii, după Statele Unite**. Totodată, în ultimii aproape 20 de ani, China a fost în mod sistematic **principala destinație a**

investițiilor străine îndreptate către țările în curs de dezvoltare (Xiao, Qi, 2010).

Pe fondul crizei economice globale, influxul de ISD a manifestat o tendință de încetinire în prima parte a anului 2009, dar și-a revenit către finalul anului și începutul lui 2010. În 2010 intrările de capital străin în China au făcut un salt spectaculos, de 17,4%, iar în 2011, au înregistrat o nouă creștere cu 9,7% însumând la sfârșitul anului 116,0 miliarde dolari. Ca și în anii anteriori, acest influx investițional masiv s-a îndreptat cu precădere către sectorul de prelucrare (45% din capitalul efectiv utilizat), unde funcționează 40% din totalul firmelor cu capital străin nou înființate. În 2011 s-au înființat prin aportul ISD un număr de 27 712 de noi întreprinderi în sectoare nefinanciare, cu 1,1% mai multe decât în anul precedent, ceea ce constituie o creștere anuală extrem de modestă comparativ cu cea din 2010, de 17%, și cu cele din anii anteriori crizei globale. Numărul total de firme nou înființate în sectorul imobiliar, care atrăgea în mod obișnuit foarte mulți investitori, a scăzut cu peste 32%, dar valoarea totală investită de acestea s-a majorat cu 12%. Sectorul de prelucrare și cel imobiliar au atras împreună 68% din capitalul străin efectiv investit în 2011 în China, diferența de 32% din capital fiind orientată către sfera serviciilor, în special către activități comerciale, leasing, servicii pentru afaceri și din sfera IT&C.

De la sfârșitul anului 2011, trendul ISD în China se înscrie pe o curbă descendentă, atât ca urmare a incertitudinilor din economia mondială, cât și datorită unor factori interni din economia chineză, în special legați de creșterea costurilor de producție. Asemenea anilor anteriori, **cea mai mare parte din sumele investite în China de către întreprinzătorii străini continuă să se îndrepte către industria prelucrătoare**, consolidând imaginea de „atelier al lumii” atașată acestei țări, pe parcursul ultimelor decenii.

Preponderența destinației industriale a investițiilor străine efectuate aici, precum și faptul că **în China circa 90% din totalul ISD sunt, de regulă, investiții „de la firul ierbii”** (Swiss Embassy, 2006), se explică prin interesul marilor corporații multinaționale, pe de o parte de a relocaliza aici unele dintre activitățile lor, în scopul creșterii competitivității produselor proprii pe seama forței de muncă locale ieftine,¹⁴ iar, pe de altă parte, exprimă interesul acestora pentru a-și adjudeca o parte din uriașa piață internă chineză. În același timp, însă, structura pe destinații a investițiilor străine efectuate în China este și o reflectare a politicii economice guvernamentale, care a încercat să valorifice pe cât mai bine

¹⁴ Costul mediu al forței de muncă în 2006 era de numai 1,35 USD/oră în China, față de 24,5 USD/oră în SUA.

posibil interesul firmelor străine pentru economia chineză în direcția susținerii industrializării și modernizării propriei economii, a diversificării activităților economice și a asigurării unui transfer tehnologic, organizatoric și managerial cât mai consistent către țara lor.

Și în 2012 China rămâne prima țară în topul încrederii investitorilor străini, fiind pentru prima dată însoțită în trio-ul fruntaș de alte două mari economii emergente: India – situată pe locul 2 – și Brazilia, pe locul 3, în timp ce SUA a coborât de pe locul 2, pe locul 4 (A.T. Kearney, 2012).

Noi reglementări pentru stimularea intrărilor de ISD în China

În declarațiile sale din ultimii ani, ministrul chinez al comerțului aprecia că, potențialul pieței interne chineze și costul forței de muncă locale vor asigura în continuare un aflax substanțial de ISD către China și în anii următori (Yu Hairong, 2010). Dar nu numai avantajele comparative ale Chinei constituie sursa de atracție a investițiilor străine către această țară, ci și politicile economice active promovate constant și cu abilitate de către guvernanți. Astfel, în etapa actuală, Consiliul de Stat (guvernul central) încurajează venirea capitalului străin printr-un nou set de reglementări, date publicității în aprilie 2010, care deschid și mai mult accesul investitorilor străini pe piața chineză. Ele aduc ameliorări substanțiale în direcția creării unui mediu concurențial corect, prin *acordarea tratamentului național investitorilor străini* (Ma Xiuhong, 2010), eliminarea unor reglementări care favorizau firmele autohtone, *diversificarea canalelor de finanțare a companiilor cu capital străin și chiar susținerea acestora cu credite*.

Totodată, un fapt inedit este și acela că firmele străine sunt încurajate să participe la reorganizarea și reforma firmelor autohtone acordându-li-se, *pentru prima dată, dreptul de a participa la fuziuni și achiziții pe piața internă chineză* (Wen Jiabao, 2010). De asemenea, *firmele străine sunt încurajate să investească în activități intensive în tehnologie, în dezvoltarea unor tipuri de energie curată și regenerabilă, în industrii nepoluante, în protecția mediului și în dezvoltarea regiunilor subdezvoltate din centrul și nordul țării*. Singurele interdicții ferme introduse în noua legislație se referă la industriile energofage, înalt poluante, sau în care există supracapacități de producție, unde nu vor mai fi admise investiții, dar aceste interdicții vizează în egală măsură investitorii străini și autohtoni.

În plus, prin noile reglementări, **multinaționalele** sunt încurajate să deschidă în China birouri regionale, centre de cercetare-dezvoltare, centre de aprovizionare a rețelelor lor globale, birouri pentru management financiar și pentru alte funcțiuni. Centrelor pentru cercetare-dezvoltare cu finanțare străină care se califică pentru un regim fiscal mai favorabil, li se promite exceptarea de la TVA, de la taxe vamale și de la alte impozite și taxe la importul de articole cu caracter științific sau destinate dezvoltării tehnologice. În plus, în special acestor centre li se adresează o categorie importantă de reglementări care vizează întărirea protecției drepturilor de proprietate intelectuală, precum și dreptul de a-și acredita produsele drept „inovații indigene” și a putea concura, în baza acestui statut, pentru obținerea de contracte guvernamentale. Pe de altă parte, conform noilor reglementări, firmele cu capital străin se vor putea califica pentru a deveni companii publice și a emite în China obligațiuni și titluri de valoare pe termen mediu. În fine, noua legislație în domeniul ISD prevede și descentralizarea mai accentuată și simplificarea procedurilor de aprobare a investițiilor străine.

Nu există nici un dubiu legat de faptul că investițiile străine au jucat un rol important în transformarea economiei chineze, în dezvoltarea sa rapidă și în deschiderea acesteia către restul lumii. Se apreciază însă că rolul acestora a fost semnificativ mai ales în ceea ce privește transferul tehnologic, căci, deși fluxurile de capital antreprenorial către China constituie o cotă importantă în totalul investițiilor străine destinate economiilor emergente, ele reprezintă maximum 3-4% din PIB-ul chinez, adică nici pe departe atât de mult încât să devină sursa principală de finanțare a investițiilor în această țară (Kuijss, L., 2006). Și în China, ca de altfel în marea majoritate a țărilor, sursa cea mai importantă de finanțare a investițiilor a reprezentat-o economisirea internă.

- ***Economisirea internă – principala sursă pentru investiții***

- Cauzele nivelului ridicat al economisirii în China***

Nivelul înalt al economisirii interne a fost o constantă a economiei chineze timp de decenii, dar s-a accentuat semnificativ în ultimii ani, în special după 2002 (Zhou Xiaochan, 2009a), sub impactul mai multor factori. Unor motivații mai vechi, ținând de educația confucianistă a cumpătării, auto-disciplinei și modestiei, li s-au adăugat altele noi, de natură socială și economică. Printre cauzele de sorginte socială, una este consecința „politicii copilului unic” grefată pe fondul unor legături de familie tradițional-puternice, potrivit cărora părinții au grijă de

copil până la maturitate, iar acesta are grijă de părinți și bunici, ulterior. În condițiile în care fiecare familie poate avea doar un copil, la maturitate acesta va fi obligat să aibă în grijă nu numai noua sa familie, ci și patru părinți și până la opt bunici. Pentru a face față acestei situații, atât bătrânii, cât și tinerii economisesc permanent în perioada vieții active, cu atât mai mult cu cât în China nu există un sistem de pensii acoperitor pentru toți bătrânii, marea lor majoritate neavând încă asigurată nicio sursă de venit în ultima parte a vieții.

O altă situație generată de politicile de reformă declanșate în 1987 este cea legată de abandonarea sistemului propriu perioadei economiei planificate prin care întreprinderea de stat angajatoare asigura tuturor angajaților locuințe, diferite servicii sociale (asistență medicală, grădiniță, școală, etc.) și pensie. ***Odată ce în economia chineză au devenit predominante proprietatea privată și relațiile de piață, sistemul de gratuități a dispărut, fără a fi înlocuit cu altceva.*** Ca atare, pentru a putea plăti costul tot mai ridicat al educației copiilor, asistența medicală necesară familiei și, mai ales, pentru a avea resurse de trai și pentru îngrijire medicală la bătrânețe, chinezii trebuie să economisească din timp. Cu alte cuvinte, imperfecțiunile sistemului de asigurări sociale (Wu Jie, 2007)¹⁵ și din sfera serviciilor publice au condus la creșterea ratei economisirii la nivelul gospodăriilor, determinând o „***economisire din precauție***”. În plus, experiența crizei asiatice din 1997 a accentuat o dată mai mult teama chinezilor de ziua de mâine și tendința lor de a economisi pentru a se proteja.

Pe de altă parte, *înclinația pentru economisire este direct corelată și cu o anumită creștere a veniturilor*, materializată într-un surplus pe care deținătorii nu riscă să-l investească, preferând – în condițiile unei piețe de capital încă subdezvoltate și percepută drept riscantă – formula mai sigură a economisirii în bănci, în pofida faptului că dobânzile la depozite au fost îndelung menținute la niveluri foarte scăzute și uneori au fost chiar negative (Liu Yuhui, 2009).¹⁶ Totodată, tendința gospodăriilor spre economisire este accentuată și de adâncirea diferențelor de venit dintre categoriile sociale, de explozia prețurilor în

¹⁵ Sistemul de asigurări sociale din China este fragmentat, neacoperitor pentru toată populația și inegal în privința nivelului beneficiilor asigurate. Beneficiarii sunt în general lucrătorii din firme de stat, mai ales cei care locuiesc în orașe. Majoritatea angajaților la firme private nu beneficiază de un asemenea sistem și doar 5% din uriașa populație rurală a Chinei e deocamdată acoperită de el. Beneficiile diferă mult de la un oraș la altul în funcție de cât e de dezvoltat acesta. Pentru cei care au șansa să beneficieze de asigurări sociale, sumele lunare pot varia de la 100 de yuani într-un oraș mic, la peste 1300 yuani/ persoană asigurată în Shanghai sau alt oraș la fel de dezvoltat. Creșterea speranței de viață, vârsta mică de pensionare și politica copilului unic pun o presiune tot mai mare asupra acestui sistem imperfect, care reclamă reforma.

¹⁶ Autorul, Director al Institutului pentru Studii Financiar Bancare al CASS, citează în acest articol un studiu al prof. Huang Shaoqing, cercetător la China-Europe International Business School, Shanghai, în care se arată că, prin politica dobânzilor foarte mici la depozitele populației, s-au putut da companiilor de stat chineze credite ieftine, reprezentând un câștig pentru acestea și o pierdere egală pentru gospodăriile de depozitare în valoare de 785 mrd. RMB (115,4 mrd. USD).

sectorul imobiliar și de constrângerile mari corelate cu obținerea unui credit de consum pentru achiziții mai costisitoare, cum ar fi locuințele, autoturismele, sau chiar bunurile electrocasnice.

În fine, nu trebuie uitat faptul că toți factorii și toate constrângerile ce explică inhibiția consumatorului chinez se adaugă, până la urmă, unei realități ce ține de fundamentele modelului economic de dezvoltare, și anume ieftinătatea mâinii de lucru. Marea masă a muncitorilor acestei țări încă nu câștigă suficient pentru a putea deveni, prin consum, motorul economiei viitoare a Chinei. Boom-ul economic ce li se datorează nu s-a răsfânt și asupra lor, ba chiar dimpotrivă, pe parcursul ultimului deceniu cota salariilor în PIB s-a diminuat, în timp ce cota reprezentată de profituri a crescut (Surowiecki, J., 2009). Ca atare, obișnuiți cu lipsurile și temându-se de viitor, sutele de milioane de lucrători de rând preferă să se protejeze economisind o parte din puținul câștigat și orice eventual surplus ocazional.

Rata economisirii în China – printre cele mai ridicate din lume

În China nu numai cetățenii economisesc. Anii din urmă au arătat că firmele economisesc și ele mai mult, odată cu creșterea profiturilor, și economisește și sectorul guvernamental. *Atât rata economisirii corporatiste, cât și cea a economisirii guvernamentale raportate la PIB au tins în ultimii ani să crească accelerat și sunt, în consecință, superioare nivelurilor din alte țări* (Zhou Xiaochan, 2009). Ca atare și rata agregată a economisirii la nivel național a crescut până la niveluri neobișnuite în alte economii. Ea s-a majorat cu 14,4 puncte procentuale numai în intervalul 1999-2007 – până la o pondere de 49,9% în PIB – la această creștere contribuind mai ales sectorul corporatist (cu 6,3 puncte procentuale) și sectorul guvernamental (cu 5,4 puncte procentuale), în timp ce rata economisirii în sectorul casnic a avut un aport considerabil mai mic (de numai 2,7 puncte procentuale) (Liu Yuhui, 2009).

În 1979, când abia fuseseră inițiate primele reforme, nivelul economisirii interne era de numai 32% din PIB, cea mai mare parte a acesteia fiind generată de profitul companiilor de stat și fiind folosită de către guvernul central pentru investiții interne. Ulterior, circa jumătate din sumele economisite pe plan intern a ajuns să aparțină gospodăriilor individuale, iar rata economisirii s-a situat în jurul nivelului de 40% din PIB în anii 1990 și a ajuns la unul dintre cele mai înalte

niveluri din lume după 2000: în jur de 50% din PIB, comparativ cu, spre exemplu, maximum 10% în cazul SUA (EIU Database).

Anterior crizei, statisticile chinezești consemnau deja o tendință accentuată de încetinire a ritmului mediu anual de creștere a economisirii, până la numai 6,8% în 2007, față de 14,6% în 2006, 18,0% în 2005, 15,4% în 2004 și 19,2% în 2003 (NBSC, 2008). Tendința aceasta continuă să fie puternic încurajată prin politicile guvernamentale curente, care urmăresc reducerea dependenței față de export și transformarea consumului intern în motor principal al creșterii dar, cu toate acestea, economisirea rămâne în China una dintre cele mai ridicate din lume.

Potrivit datelor prezentate de FMI în Raportul de țară, nivelul economisirii naționale în China se situa chiar la cote mai mari decât cele prezentate de sursele chinezești, tendința ultimilor ani fiind, din acest punct de vedere, una ascendentă. Astfel, nivelul economisirii a fost de 49,2% din PIB în 2005, 52,3 % din PIB în 2006, 52,4 % în 2007, 53,7 % în 2008 și 53,6 % în 2009. Paradoxal pentru un an în care politicile economice pun accent pe stimularea consumului, FMI prognoza chiar o cotă a economisirii de 55,0% din PIB în 2010, redusă ușor, doar până la 54,5%, în 2011 (IMF, 2010). Conform unor aprecieri ulterioare ale FMI, *„Datele oficiale disponibile privind consumul și economisirea în perioada de până la finele anului 2010 încă nu indică creșterea consumului ca pondere în PIB, sau reducerea economisirii naționale (IMF, 2012).*

(B) PRODUCTIVITATEA MUNCII

Principalele forțe motrice care au propulsat productivitatea

Creșterea productivității, ca factor important de susținere a ritmului înalt de creștere economică a Chinei, a fost generată în primul rând prin realocarea resurselor economiei către utilizări mai productive, în special în cazul activităților care fuseseră anterior strict controlate de stat. De asemenea, ameliorarea productivității a fost determinată de dezvoltarea sectorului particular, mult mai preocupat de eficiența activităților proprii decât companiile de stat, precum și de expunerea unei părți tot mai mari a economiei chineze la concurență, în primul rând a sectoarelor cu activitate de export. În fine, un alt factor cu rol însemnat în ridicarea productivității îl constituie prezența investițiilor străine directe, ca vehicul pentru transferul în China atât al tehnologiilor moderne, cât și al *know-*

how-ului managerial și organizațional, esențiale pentru creșterea eficienței activităților productive.

Creșterea de ansamblu a productivității a fost mai lentă în anii '80, dar s-a accelerat în mod dramatic începând din anii '90, când au început să se resimtă efectele reformelor economice din perioada anterioară (Wang, L., Szirmai, A., 2008). Dacă inițial modificările structurii sectoriale a producției au constituit factorul de influență cel mai puternic asupra creșterii productivității, mai târziu, cea mai mare influență au avut-o modificările din structura de proprietate, iar mai apoi, cele induse de preluarea tehnologiilor străine și a *know-how*-lui occidental.

În perspectivă, creșterea productivității va fi tot mai mult susținută, însă, de ***activitatea de cercetare-dezvoltare-inovare autohtonă***. Deja de mai bine de un deceniu autoritățile chineze acordă o atenție cu totul specială investițiilor în cercetare, domeniu spre care s-au îndreptat sume tot mai însemnate: dacă în 1995 cheltuielile cu cercetarea-dezvoltarea (C&D) însumau puțin peste 17 miliarde dolari, reprezentând 0,6% din PIB, în anul 2010 acestea ajunseseră la peste 149 miliarde dolari, echivalând cu 1,5% dintr-un produs intern substanțial mai mare, iar în 2011 atinseseră 175 miliarde dolari, echivalând cu 1,6% din PIB. În privința anului 2012, se prognozează menținerea cotei de 1,6% din PIB, ceea ce înseamnă investiții de circa 199 miliarde dolari pentru sectorul chinez de cercetare-dezvoltare (R&D Magazine, 2011).

Cu un asemenea volum, ***China a devenit unul dintre cei mai mari investitori ai lumii în sfera cercetării-dezvoltării***, situându-se pe locul doi după SUA în ceea ce privește cota deținută în investițiile globale destinate C&D: 12% în 2010, 13,1% în 2011 și 14,2% în 2012 (la distanță sensibilă totuși de cotele adjudecate de SUA de 32,8%, 32,0% și, respectiv 31,1%) (R&D Magazine, 2011).

În China lucrează în prezent cel mai mare număr de cercetători din întreaga lume. Creșterea fondurilor pentru cercetare-dezvoltare a continuat și în perioada crizei globale, într-un ritm mediu anual exprimat la două cifre, așa cum s-a întâmplat, de altfel, pe tot parcursul ultimilor zece ani, când a fost sistematic mai mare decât ritmul de creștere a PIB (NBSC, 2010).

În asemenea condiții, numărul cercetătorilor a crescut în ritm accelerat, ajungând la un total de 1 420 000, *nivel ce plasează China pe locul întâi în lume*,

sub acest aspect (R&D Magazine, 2009).¹⁷ Peste 9% dintre acești cercetători (130 000) lucrează în cele 1 100 de centre de cercetare-dezvoltare deschise în China de către multinaționalele străine, preluând și dezvoltând know-how-ul acestora. Ceilalți, lucrează în cele circa 4 000 de institute de cercetare și în cele 2 000 de universități finanțate de guvern, precum și în companiile industriale autohtone. O asemenea forță este de așteptat că va obține rezultate ce se vor traduce în sporuri de productivitate și competitivitate și în creștere economică.

Potrivit Băncii Mondiale, în China *productivitatea muncii ar urma să se majoreze cu 8,2% în intervalul 2010-2015 și cu 7,5% între 2016 și 2020 (IBRD 2010, Q2)*. după creșteri succesive cu 6,4% în perioada 1978-1994 și cu 8,6% în perioada 1995-2009.

(C) COMERȚUL INTERNAȚIONAL

China a devenit o mare putere comercială

Reformele economice, mărirea capacității de producție industrială, diversificarea economică și creșterea productivității muncii au constituit fundamentul *transformării Chinei într-o mare putere comercială*. Exporturile ei au crescut de la circa 14 miliarde dolari în 1979, la aproape 1 899 miliarde dolari în anul 2011, în timp ce importurile au crescut mai lent pe ansamblul perioadei, de la aproximativ 16 miliarde dolari, până la circa 1744 miliarde dolari, în același interval (NBSC, 2012).

Tabel 3 Comerțul Internațional cu mărfuri al Chinei, 1979-2011

- miliarde dolari -

Anul	Exporturi	Importuri	Balanța comercială
1979	13,7	15,7	- 2,0
1980	18,1	19,5	-1,4
1985	27,3	42,5	-15,3
1990	62,9	53,9	+9,0
1995	148,8	132,1	+16,7
2000	249,2	225,1	+24,1
2005	762,0	660,1	+101,9
2008	1428,5	1133,1	+295,4
2009	1201,7	1005,6	+196,1
2010	1578,2	1395,9	+182,3
2011	1898,6	1743,5	+155,1

Sursa: IMF, Direction of Trade Statistics; Statistici oficiale chineze

¹⁷ Date pentru anul 2008. Pentru comparație, în 2006, în țările OECD existau în total circa 4 milioane de cercetători. (CIA World Factbook, UNESCO, OECD, citate în R&D Magazine, December 2009)

Este remarcabil faptul că, în plină criză economică globală, mai exact în anul 2009, această țară a reușit să devină, în pofida prăbușirii cererii pe cele mai importante piețe, cel mai mare exportator de bunuri al lumii. Totodată, în același an, ea a ajuns și al doilea mare importator global.

În anul 2011 exporturile au menținut trendul ascendent din anii precedenți, dar cu ritmuri de creștere substanțial mai scăzute tocmai ca urmare a situației economice dificile a celor mai importanți parteneri comerciali (UE, SUA, Japonia). În paralel, creșterea mai accelerată a importului comparativ cu exportul a determinat reducerea excedentului comercial și în 2011, în continuarea tendinței descendente instalate în 2009, pentru prima dată de la declanșarea reformelor lui Deng Xiaoping (1978). Cu o cotă de aproape 12% din exporturile de bunuri ale lumii, China rămâne și în 2011 cel mai mare exportator mondial, urmată de SUA (8,5%), Germania (7,9%), Japonia (4,5%) și Franța (3,3%).

La import, China ocupă locul 2, cu aproape 9,7% din importurile globale de bunuri, după SUA (12,9%) și urmată de Germania (7,4%), Japonia (4,4%) și Franța (3,8%) (Wikipedia, 2011).

Excedent comercial în scădere după criza economică globală

Evoluția diferențiată a exportului și a importului de mărfuri, intervenită ulterior anului 1990, a determinat *înlocuirea deficitelor comerciale specifice primilor ani de reformă cu excedente comerciale din ce în ce mai consistente*. Acestea au înregistrat creșteri de-a dreptul spectaculoase atingând un nivel record în 2008, iar apoi, începând din 2009, pe fondul manifestării crizei economice globale, scăderea mai accelerată a ritmului de creștere a exporturilor comparativ cu cea a importurilor a condus la o diminuare semnificativă a excedentului comercial.

Excedentul comercial al Chinei s-a triplat în 2005 față de 2004, iar apoi s-a majorat an de an atingând peste 295 miliarde dolari în 2008, după care s-a redus cu peste o treime în 2009, pe fondul crizei economice globale. Trendul a continuat în 2010 și 2011, astfel încât excedentul comercial din 2011 a ajuns să reprezinte doar cu puțin peste jumătate (52,5%) din nivelul record ce fusese atins în 2008, anterior crizei. Această evoluție a contribuit la diminuarea dezechilibrului extern și la o anumită detensionare a relațiilor internaționale ale Chinei, afectate de iritarea din ce în ce mai puternică a principalilor parteneri

comerciali, în special Statele Unite și Uniunea Europeană, față de agravarea dezechilibrului comercial bilateral.

REZERVELE VALUTARE

Excedentul din comerțul internațional cu mărfuri și investițiile străine masive din economia chineză au fost doi dintre factorii importanți care au contribuit la *acumularea în China a celei mai mari rezerve valutare din lume*. Acumulările au fost cu totul remarcabile mai ales în ultimii ani, permițând Chinei să atingă un nivel al rezervelor sale valutare de peste 1528 miliarde dolari la sfârșitul anului 2007 (creștere anuală de circa 43%) și să depășească astfel Japonia, fostul lider mondial, apoi, la sfârșitul anului 2008, să atingă nivelul de 1 946 miliarde dolari (creștere anuală de 27,3%), iar la sfârșitul lui 2009 să ajungă, în pofida crizei, la peste 2 399 miliarde dolari (23,3%) (NBSC, 2009). În continuare, deși criza economică globală nu s-a încheiat, rezerva valutară a Chinei a continuat să crească, dar în ritmuri și mai lente, până la 2 847, 3 miliarde dolari în 2010 (creștere anuală de 18,7%), și la 3 181,1 miliarde dolari la sfârșitul anului 2011 (11,7%) (NBSC, 2012).

Desigur, administrarea unor rezerve valutare atât de mari devine o problemă de maximă însemnătate, iar China caută asiduu în ultimii ani formule pentru un management îmbunătățit al acestor rezerve și pentru diversificarea canalelor prin care ele vor fi investite. Una dintre soluțiile găsite este cea a investițiilor externe, fie sub forma investițiilor directe în sectoare strategice, precum petrolul sau gazele, efectuate printr-o agenție specializată creată în acest scop, fie sub forma investițiilor de portofoliu efectuate prin intermediul unor bănci, firme de asigurări, fonduri de pensii, sau a altor instituții financiare (Gimbel, F., 2007). Totodată, în perioada crizei, China a manifestat un interes crescut pentru preluarea unor companii occidentale, încercând să profite de situația lor mai dificilă pentru a căpăta acces la tehnologiile de vârf și mărcile valoroase deținute de acestea. Procesul este însă destul de lent, pe de o parte datorită prudenței părții chineze, iar pe de altă parte datorită opoziției statelor occidentale față de tendințele de expansiune economică ale Chinei. Pe ansamblu, investițiile externe ale Chinei au însumat 60,1 miliarde dolari în 2011, cu doar 1,8% mai mult decât în anul precedent (NBSC, 2012).

(d) Consumul intern - viitorul motor al creșterii economice

Exporturile și investițiile au constituit, fără îndoială, principalele motoare ale creșterii accelerate a economiei chineze, dar criza economică globală a pus în evidență cu maximă duritate riscurile dependenței excesive față de export, odată cu prăbușirea simultană, la finele anului 2008, a tuturor debușeelor principale ale Chinei (UE, SUA, Japonia). Această situație a adus în prim-planul preocupărilor de politică economică necesitatea imperioasă de a stimula consumul intern, pentru a-l transforma în principal propulsor al creșterii.

De altfel, necesitatea schimbării modelului de dezvoltare a economiei chineze printr-o mutare de accent dinspre exporturi și investiții, către consum, era cunoscută și deja asimilată ca prioritate de politică economică în cadrul celui de al 11-lea plan cincinal (2006-2011), adoptat la Congresul Național al Poporului din martie 2006. Acesta stabilea pentru perioada următoare două obiective considerate esențiale: reducerea investițiilor în sectoarele supraîncălzite și „... stimularea nivelului consumului intern, astfel încât China să treacă de la o creștere bazată preponderent pe exporturi și pe investiții, la o creștere echilibrată printr-un consum intern sănătos.” (Swiss Embassy, 2006)

Desigur, actualul model de creștere se dovedește a fi nesustenabil pentru viitor, dar nu se poate spune că până în prezent el nu a fost eficient din perspectivă chineză. Dimpotrivă, pe lângă performanțele economice deja menționate, reformele și creșterea economică impetuoasă pe care au determinat-o acestea au condus la ***scoaterea din sărăcie a peste 600 de milioane de chinezi și la dublarea speranței de viață a populației*** (de la 35 de ani în 1950, la 71 de ani în 2003).

Totodată, *circa 8% din totalul populației, adică aproximativ 100 de milioane de persoane (150-200 milioane, după alte surse), au ajuns să aibă câștiguri care îi încadrează în categoria „clasei mijlocii”*. Deși nu au o pondere prea mare în populația totală, ei sunt numeric aproximativ egali cu clasa mijlocie din SUA. În plus, potrivit prognozelor, în decursul a numai cinci ani, numărul lor se așteaptă să se dubleze. De asemenea, se estimează că numărul celor cu venituri anuale de peste 5 000 dolari va crește într-un ritm mediu anual de 24% până în anul 2014 (The Oxford Club, 2007).

Pe de altă parte, potrivit altor surse, în anul 2008 în China ar fi existat deja 1,6 milioane de „gospodării înstărite”, urmând ca numărul acestora să crească până la 4 milioane în 2015, transformând această țară într-un al patrulea pol

global al prosperității, după SUA, Japonia și Marea Britanie. Toți acești cetățeni, în special cei din categoria de vârstă de sub 40 de ani, sunt cei care vor propulsa consumul intern chinez prin achiziții de mărfuri și servicii, în primul rând locuințe și autoturisme, și prin adoptarea unui nou stil de viață, pe model occidental.

Autoritățile chineze își propuneau chiar și anterior crizei economice să ia măsuri în vederea atenuării discrepanțelor sociale tot mai vizibile dintre orășeni și populația rurală, și dintre regiuni, astfel încât beneficiile creșterii economice să poată fi simțite de o parte cât mai mare a societății, iar consumul intern de mărfuri și servicii să fie substanțial majorat. Aceste obiective au devenit însă cu atât mai importante după 2008, după ce criza economică globală a lovit în plin și economia chineză, așa că ele au fost incluse printre țintele principale ale politicilor de combatere a efectelor crizei și de „reechilibrare economică”.

Dezvoltarea economică generală și politicile specifice de stimulare din ultimii ani au făcut ca în China rata de creștere a consumului să fie una dintre cele mai ridicate din lume. Astfel, spre exemplu, pe baza datelor Băncii Mondiale, se poate constata că în intervalul 2006-2010 creșterea consumului privat în China a fost în medie de 8,5% pe an, mai mare decât a altor țări emergente (India 8,2%, Rusia 7%, Brazilia 5,9%) și cu mult mai accelerată decât în țările dezvoltate (SUA 0,9%, Germania 0,5%) (Freeman, D., 2012). În același timp, însă, în China creșterea consumului a fost permanent inferioară ratei anuale a creșterii economice.

Pe acest temei, studiile de specialitate pot demonstra că, în ultimul deceniu, ponderea consumului în PIB s-a redus drastic, în mod continuu, în China, de la nivelul încă modest din anul 2000, când el reprezenta 46,7% din PIB (Freeman, D., 2012), la nivelurile prezente, când acesta se situează la doar 33-34% (Pettis, M., 2011). O asemenea pondere situează China la cele mai joase niveluri ale indicatorului pe o scară în care SUA ocupă un loc fruntaș, cu peste 70% din PIB destinat consumului, iar majoritatea celorlalte țări dezvoltate și emergente prezintă ponderi situate între 55% și 65% (IBRD Database). Pe de altă parte, însă, deși semnalează un dezechilibru incontestabil grav, acest indicator, privit exclusiv, poate induce în eroare în legătură cu evoluțiile reale din China, unde consumul privat crește de mulți ani în mod accelerat, cu mult mai repede decât în alte țări ale lumii, așa cum am arătat, dar nu la fel de accelerat ca PIB.

2. China - un actor al scenei globale imposibil de ignorat

2.1 Impactul Chinei asupra cererii, ofertei, prețurilor și fluxurilor investiționale internaționale

Deschiderea Chinei spre lume presupune un proces cu dublu sens, de transformare rapidă a acestei țări, dar și de schimbare profundă a lumii însăși. Pe fondul integrării sale strânse în economia mondială, dezvoltarea industrială și infrastructurală accelerată a Chinei generează cel puțin următoarele seturi de consecințe:

A. Fiind intensivă în resurse, dezvoltarea economică a Chinei are un impact puternic asupra cererii mondiale de materii prime. China este cel mai mare consumator de metale al lumii (a consumat 32% din oțelul, 25 % din aluminiul, 23% din cuprul și 18,0% din zincul lumii, în 2006) (Wolf, M., 2008) și cel mai mare importator mondial de minereu de fier, oțel, cupru, staniu, zinc, aluminiu, nichel; China este, totodată, și cel mai mare consumator mondial de cărbune, ciment, grâu, soya, carne de porc și al doilea mare consumator de petrol al lumii, după SUA.

Conform datelor furnizate de Agenția Internațională pentru Energie (IEA / International Energy Agency), în intervalul 2000 - 2010 *China a dublat cererea de energie, ajungând să depășească SUA și să devină, în 2010, cel mai mare consumator de energie al lumii.* Această schimbare de poziții în ierarhia marilor consumatori mondiali s-a produs mai devreme decât era prognozat, datorită faptului că economia chineză a fost cu mult mai puțin afectată de criza economică globală, comparativ cu cea a Statelor Unite. Totuși, deoarece în China, în pofida creșterii accelerate a consumului total de energie, consumul pe cap de locuitor este în continuare scăzut, fiind aproximativ de trei ori mai mic decât media OECD, rezerva de creștere a cererii de energie a acestei țări rămâne încă foarte ridicată pe termen lung (IEA, 2010), ceea ce va influența substanțial piețele de profil. În mod similar, este de așteptat ca întregul necesar de resurse naturale și de materii prime al acestei țări să continue să crească puternic în viitor. O imagine grăitoare în acest sens ne-o poate da, spre exemplu, dinamica urbanizării Chinei: se estimează că în perioada 2000-2030 circa 400 de milioane de cetățeni chinezi se vor muta din mediul rural în cel urban, ceea ce va face ca 50% din totalul construcțiilor noi din lume în această perioadă să fie executate în China (Biggs, Kate, 2008), cu efectul corespunzător asupra cererii tuturor produselor din industriile corelate, orizontale și verticale.

B. În aceste condiții, China își afirmă tot mai decis pretențiile privind participarea sa la managementul și proprietatea asupra resurselor naturale ale

lumii. Ea își asigură acoperirea necesităților de consum de resurse printr-o politică de acorduri pe termen lung, de investire a imenselor sale rezerve valutare în regiuni bogate în zăcăminte din Asia, America Latină, Australia și Africa (FT, 2007). Uneori, pentru a obține accesul, China sprijină ridicarea economică a țărilor subdezvoltate dar înzestrate cu resurse, construind în economiile lor **replici ale propriul său model de dezvoltare.**

Astfel, spre exemplu, în februarie 2007, președintele Hu Jintao a anunțat crearea unei zone economice speciale pe model chinezesc (subvenții la export, scutiri de taxe, investiții în infrastructura rutieră, feroviară, navală) în *Zambia*. Este doar unul dintre pașii prin care **China transferă modelul său de dezvoltare în întreaga Africă construind „noduri” economice, legate de restul lumii prin șosele, căi ferate și navigabile.** *Zambia* va fi „nodul industrial” care va asigura Chinei cupru, diamante, staniu și uraniu, în schimbul investițiilor acesteia în infrastructură. A doua zonă specială va funcționa în *Maurițius*, unde se va crea un „nod comercial” prin care 40 de firme chinezești vor căpăta acces preferențial la o piață comună cuprinzând 20 de state membre din estul și sudul Africii. A treia zonă economică specială, probabil în *Dar es Salaam, Tanzania*, va fi un „nod de navigație”. Pentru alte două investiții asemănătoare concurează Nigeria, Liberia și Insulele Capului Verde.

Pe măsură ce creează aceste zone economice speciale, China va construi mii de kilometri de șosele și linii de cale ferată ce vor tăia în lung și în lat continentul african, investind astfel cu mult mai mult decât au făcut-o vreodată aici puterile coloniale (PM, 2008). Ajutând statele africane să se dezvolte prin investiții și credite ieftine, **China schimbă regulile jocului pe acest continent și își consolidează poziția de jucător dominant pe piețele globale ale resurselor naturale și ale materiilor prime.**

Dar nu numai statele africane se află în atenția Chinei, ci oricare alte țări în curs de dezvoltare din Asia, Orientul Mijlociu sau America Latină și chiar țări dezvoltate (Australia, Canada) cu rezerve de resurse naturale însemnate. Spre nemulțumirea unei bune părți a comunității internaționale, China își satisface foamea de resurse chiar stabilind relații cu țări considerate promotoare ale unor regimuri politice inacceptabile - ca de pildă Iran, Nigeria, Angola, sau Sudan - sancționate de comunitatea internațională prin diferite forme de excludere de la relațiile internaționale normale.

Efectul paradoxal este acela că, acționând în zone supuse embargourilor internaționale sau altor forme de sancțiuni economice, China beneficiază de condiții optime pentru a dezvolta, în lipsa concurenței, monopoluri locale puternice și de a

influența în folosul său nivelul prețurilor. În plus, firmele care fac afaceri în asemenea regiuni sunt susținute prin subvenții și garanții din partea statului chinez, ceea ce le asigură un ascendent considerabil în fața oricărei concurențe potențiale.

În fine, ca mare cumpărător de resurse, aflată uneori chiar în poziția de principal client pe anumite piețe, China poate influența nivelul producției, vânzărilor, prețurilor, poate impune diverse condiții și poate chiar câștiga „prieteni politici” care să o sprijine în organizațiile internaționale (Lampton, D., M., 2008).

C. China devine tot mai mult și un mare consumator și un jucător important pe unele dintre piețele globale ale produselor industriale de medie și înaltă tehnologie. China este deja cel mai mare consumator mondial de autoturisme, îngreșăminte chimice, telefoane celulare, frigiderice și televizoare și un important cumpărător de aparatură de zbor. Datorită populației ei numeroase și în pofida diversificării accelerate a producției proprii, această țară are potențialul de a deveni pentru restul lumii cea mai mare piață de export în cazul foarte multor produse, fapt pentru care numeroase corporații de pretutindeni încearcă să-și construiască o poziție cât mai solidă aici.

D. Influența Chinei în economia mondială este exercitată nu numai prin impactul asupra cererii mondiale pentru diferite mărfuri, ci și prin influența asupra ofertei mondiale. Invadarea pieței globale cu produse mai ieftine de producție chineză a contribuit la reducerea nivelului prețurilor pe piețele produselor respective, a sporit puterea de cumpărare a consumatorilor și accesul lor la aceste produse, iar în paralel, a forțat firmele concurente să caute soluții pentru a-și recâștiga competitivitatea.

Aspectul negativ al fenomenului se leagă de nerespectarea, uneori, a normelor de calitate și securitate cerute în mod curent de legislația țărilor vestice, pe fondul unei lipse de reglementări și de supraveghere a calității acestora în țara de origine.

În paralel cu importurile ieftine de produse chinezești, mărfurile fabricate de multinaționalele care au relocalizat activități în această țară, sau cele în care sunt asamblate componente de producție chineză pot fi și ele oferite pe piața internațională la prețuri mai mici. În toate aceste situații, prin îmbunătățirea accesului la mărfuri, oferta chineză contribuie, indirect, la ameliorarea nivelului de trai al consumatorilor din diferite țări, în special a categoriilor de consumatori cu venituri medii și mici.

Însă **producătorii chinezi exportă astăzi nu numai mărfuri ieftine, de joasă tehnologie, ci și tot mai multe produse de tehnologie medie și înaltă, pe piețele cărora își adjudecă deja poziții tot mai importante.** Un exemplu semnificativ în

privința produselor de *tehnologie medie* îl constituie, piața mondială a autoturismelor, unde China, până nu demult absentă, a ajuns să ocupe, începând din 2009, primul loc în ierarhia marilor producători (cea mai mare parte a acestei producții fiind adresată, totuși, până în prezent, pieței interne). De asemenea, China produce jumătate din aparatele foto fabricate anual în lume și o treime din televizoare. În același timp, ea a devenit un jucător tot mai important pe piața internațională a navelor - unde aspirația sa la poziția de cel mai mare constructor naval al lumii s-a împlinit doar temporar în 2010 – precum și pe piața produselor electrocasnice, unde își impune deja nume proprii de marcă.

În privința *tehnologiilor înalte*, se afirmă tot mai convingător în sfera telecomunicațiilor (telefoane celulare) și a produselor electronice, în special din categoria tehnicii de calcul și biroticii, dar și în domeniul produselor farmaceutice, chimice, sau legate de protecția mediului (autovehicule electrice) și „energiile curate” (solară, eoliană).

Companiile vestice simt deja foarte acut presiunea concurențială a mărfurilor chinezești și în cazul celor mai recente produse ale tehnologiei de vârf, prin faptul că pot beneficia pentru perioade tot mai scurte de timp de avantajul concurențial asigurat de noutatea tehnologică a produselor abia lansate pe piață, înainte ca acestea să fie amenințate de produse similare de proveniență chineză. Sectoarele cele mai vulnerabile sub acest aspect sunt, în opinia profesorului Peter Williamson de la Cambridge University, producția de aparatură TV de înaltă definiție (HD), de DVD-uri portabile, tehnologia medicală și autoturismele din segmentul de lux (Pritchard, J., 2008).

E. *Ca jucător important pe piețele lumii, China influențează deja în mod substanțial prețurile mondiale* (exprimate în dolari). Inițial, intrarea sa pe piețele lumii ca exportator de produse intensive în forță de muncă ieftină, având o rată de schimb legată de dolar, a avut un efect dezinflaționist. În ultimii ani, însă, impactul său se consideră a fi devenit inflaționist, imensa cerere pentru mărfuri de masă determinând creșterea accelerată a prețurilor exprimate în dolari ale acestor mărfuri și, în consecință, creșterea în lanț a tuturor celorlalte prețuri. Astfel, potrivit analiștilor de la Goldman Sachs, numai în intervalul ianuarie 2003-ianuarie 2008, prețurile mondiale ale metalelor au crescut cu 180%, iar cele ale energiei cu 170%, în bună măsură datorită cererii Chinei (Wolf, M., 2008). Desigur, aceste creșteri s-au reflectat în cascadă în prețurile tuturor mărfurilor care înglobează energie și/sau metale.

Totodată, este important de remarcat și faptul că, prin cererea sa masivă de capacitate de transport, atât la import, cât și la export, China influențează considerabil evoluția navlurilor și a altor cotații pentru serviciile de transport internațional.

F. China influențează puternic economia mondială și pe componenta ei investițională. Ea este nu numai un adevărat magnet pentru fluxurile investiționale internaționale, dar se afirmă tot mai decis și ca sursă de capital pentru investiții în restul lumii. Începând cu anul 2003, liderii chinezi au inițiat o strategie de expansiune pe piețele internaționale întemeiată pe stimularea firmelor, cu precădere de stat, să facă **investiții externe**.¹⁸ Motivația acestei strategii guvernamentale o constituie un număr de factori favorizanți și de provocări, printre care:

- **Acumularea unei masive rezerve valutare.** Pentru mai buna valorificare a acestei resurse (folosită în mod obișnuit pentru achiziționarea de bunuri americane de tezaur) în septembrie 2007, guvernul a lansat oficial „China Investment Corporation”, o entitate subordonată Consiliului de Stat, menită să gestioneze un fond inițial de peste 200 miliarde USD (Morrison M., W., 2008). Folosind acest instrument, China își va folosi tot mai mult rezervele valutare pentru a achiziționa firme străine, sau acțiuni la firme străine percepute drept profitabile.
- **Necesitatea de a face mari achiziții de energie și materii prime de pe piața internațională** a condus spre opțiunea logică de a încerca asigurarea unei aprovizionări pe termen lung, fie prin cumpărarea integrală a unor firme străine de profil, prin achiziția unor pachete de acțiuni în astfel de firme, sau prin constituirea de societăți mixte cu acestea, fie chiar prin finanțarea unor proiecte de infrastructură în zonele geografice de interes (ca de pildă construcția de conducte pentru petrol sau gaze, construcția de rafinării, sau de mine) în schimbul livrării de materii prime către China.
- **Intenția de a dezvolta și de a promova pe plan internațional mărcile chinezești.** Una dintre strategiile adoptate în acest sens este tocmai aceea de a achiziționa companii străine cu nume de marcă recunoscute, pentru a beneficia atât de avantajele conferite de marca străină în sine, cât și de cele ce decurg din infuzia de tehnologie și abilități manageriale adusă de compania preluată și chiar și de impactul de imagine determinat prin asocierea mărcii locale cu cea străină, deja consacrată pe plan internațional.

¹⁸ Notă: Termenul oficial folosit pentru aceste operațiuni este cel de „Investiții Directe în Străinătate” / Overseas Direct Investments / ODI

Firmele chinezești caută noi piețe care să le susțină creșterea

Pe de altă parte, principalele motivații ale companiilor chinezești care s-au internaționalizat sau intenționează să adopte o asemenea strategie reies cu claritate dintr-un sondaj efectuat în anul 2006 de către *IBM Institute for Business Value*, în rândul a 60 de companii chinezești de stat (45) și particulare (15), cu venituri anuale mai mari de 1 miliard dolari și identificate pe baza unor criterii concrete ca având potențialul de a deveni firme globale (Lunding, A., 2004). Concluzia acestui sondaj a fost că principala motivație care determină firmele chinezești să se extindă peste granițe este căutarea de noi piețe care să le susțină creșterea, urmată de interesul de a obține acces la tehnologie și abilități manageriale noi. Mai concret, *pe o scară de la 1 (neimportant), la 5 (foarte important)*, firmele intervievate au cotate cauzele expansiunii lor externe după cum urmează:

- Căutarea unor piețe noi pentru creștere: 4,5
- Obținerea de tehnologii și abilități manageriale noi: 3,8
- Concurența intensă de pe piața națională: 3,4
- Diversificarea riscurilor: 3,1
- Obținerea de resurse pentru producție: 2,8
- Creșterea productivității: 2,3
- Reacția la mediul macroeconomic: 2,3
- Obținerea de finanțări externe: 1,5

Desigur, pornind de la aceste motivații, unele firme chinezești au investit în străinătate și anterior anului 2003, dar fenomenul a căpătat amploare mai ales ulterior, când a intervenit o strategie guvernamentală și o finanțare consistentă din partea statului. Astfel, se poate constata pe de o parte tendința continuă de creștere, în mărime absolută, a sumelor investite de China în străinătate (ajunse la peste 60 de miliarde dolari în 2011), iar, pe de altă parte, dinamica investițiilor străine, care în anii de acutizare a efectelor crizei globale (2009 și 2011) au crescut cu doar 6,4% și, respectiv, 1,8%, în timp ce în restul anilor creșterile au fost în ritmuri exprimate la două și chiar la trei cifre. Chiar și în 2009 și 2011 deși creșterile au fost substanțial mai mici, ele au reprezentat o adevărată performanță, întrucât China a fost una dintre foarte puținele țări care și-au mai permis nu doar să-și mențină, dar chiar să-și majoreze investițiile în străinătate în condițiile crizei economice globale.

Tabel 4 Investițiile chineze în străinătate în sectoare nefinanciare, în perioada 2003-2011

Anul	Valoarea totală investită (mrd. USD)	Modificări (+/-) față de anul anterior (%)
2003	2,9	-
2004	5,4	+ 86,2
2005	12,2	+125,9
2006	16,1	+ 32,0
2007	24,5	+52,2
2008	40,7	+66,1
2009	43,3	+ 6,4
2010	59,0	+36,3
2011	60,1	+1,8

Sursa: Diferite materiale oficiale ale MOFCOM și NBSC;

În plan geografic, investițiile chineze în străinătate au ca principală sursă companiile din regiunile dezvoltate de pe coasta estică, în special orașele Guandong, Shanghai, Shandong, Beijing și Jiangsu, iar principalele destinații sunt țările din Asia (circa 60%, în special Hong Kong, Singapore, Coreea de Sud), America Latină (aprox. 18-19%, în special Insulele Cayman și Virgine, Brazilia, Argentina, Mexic), Africa (aprox. 6%, mai ales Africa de Sud, Nigeria, Sudan, Zambia, Algeria), Europa (circa 6%, în special Rusia, Marea Britanie, Germania, Suedia și Spania) și America de Nord (aprox. 4%) (CBR, 2009) Prioritatea pe care vedem că o au paradisurile fiscale, confirmă o dată în plus, existența fenomenului de „*round tripping*” menționat anterior.

Sub aspect sectorial, capitalul chinez provine preponderent din industria de prelucrare (30%), industria extractivă (30%) și de IT/software (27%) și e investit mai ales în servicii de afaceri și leasing (aprox. 30% din stocul total), desfacere en gros și cu amănuntul (aprox. 20%), minerit (aprox. 15%), transport și depozitare (aprox.12%), industria de prelucrare (aprox. 9-10%), (Lunding, A., 2004).

Pentru a stimula firmele să se internaționalizeze, **guvernul chinez a adoptat o serie de măsuri de încurajare**, începând cu relaxarea reglementărilor referitoare la fondurile deținute în valută și încheind cu finanțări preferențiale prin granturi și credite ieftine, cu perioade de grație de peste 10 ani (Lunding, A., 2004). Politică de expansiune externă („*go global*”) a guvernului chinez este, în mod evident o componentă a **politicii industriale selective de creare a „campionilor naționali”, din firme de stat**. Modelul este preluat din practica internațională. Și alte țări (Franța, Japonia, Coreea de Sud ș.a.) au adoptat în

trecut și încă mai duc o politică explicită de susținere a companiilor naționale - cel mai adesea firme proprietate de stat, sau mixtă - pentru a deveni jucători puternic competitivi pe piețele lumii. În Asia, unde uriașele conglomerate nipone (*keiretsu*) sau sud-coreene (*chaebol*), au fost susținute prin politici guvernamentale sistematice pentru a devenit corporațiile multinaționale care domină azi piețele lumii, se poate spune chiar că există o anumită tradiție a intervenționismului de acest tip. China își propune în mod evident un parcurs similar.

Printre companiile care se găsesc pe lista celor selectate pentru a deveni *campioni naționali* se numără firme precum: Sinopec, PetroChina și CNOOC (petrol/gaze), Baosteel (oțel), Chalco (aluminiu), Hai'er și Galanz (electrocasnice), TLC (electronice), Lenovo (calculatoare personale), Huawei (telecomunicații), Tsingtao (bere).

Se estimează că ***vor exista circa 161 asemenea companii cu anvergură globală*** (Lunding, A., 2004), ***majoritatea firme de stat, dar și firme private cu o pondere în creștere***. Iar dacă firmele private se extind peste granițe din rațiuni economice ce țin de nevoia de a obține accesul la noi resurse, piețe, tehnologii, politica de susținere a campionilor naționali aduce în plus, pe lângă aceste motivații, o firească componentă macro (asigurarea securității energetice a țării, a creșterii competitivității naționale, etc.) dar și una strategică, privind re poziționarea geopolitică a Chinei.

2.2 Impactul Chinei asupra poluării, epuizării resurselor naturale ale lumii și încălzirii globale

Alături de alte țări cu economii în dezvoltare accelerată, China influențează tot mai mult gradul de poluare a mediului, contribuie la accelerarea ritmului în care se epuizează resursele neregenerabile ale omenirii și la agravarea încălzirii globale. Pentru a asigura o industrializare rapidă, guvernul chinez și-a încălcat propriile legi privind protecția mediului, așa încât, potrivit Băncii Mondiale, ***16 din 20 dintre cele mai poluate orașe ale lumii se găsesc în prezent în China***, iar costul acestei stări de lucruri, exprimat prin problemele de sănătate ale populației, distrugerea unor recolte și insuficiența apei potabile, se ridică la sute de miliarde de dolari anual.

Circa o treime din teritoriul chinez este afectată de ploii acide, 25% este deșert și în aproape 100 de orașe se produc alunecări de teren datorită

supraexploatării apei din pânzele freactice. În plus, **80% din râuri sunt poluate, iar 50% din populație consumă apă poluată.**

În China se află o treime din gunoiul produs de omenire, cantități uriașe fiind depozitate, netratate, pe plajele insulei Quemoy, în timp ce în fluviul Yangtze se deversează anual un miliard de tone de ape reziduale netratate. **China a devenit totodată cel mai mare poluator al lumii prin emisii de gaze cu efect de seră.** Aceste realități îi determină pe unii analiști să afirme că, **dacă s-ar ajusta creșterea economică a Chinei cu pierderile enorme din economie și cu costurile distrugerii mediului, am putea constata că evoluțiile acesteia nu mai sunt deloc atât de impresionante precum par la prima vedere.**

Chiar dacă nu avem elemente să evaluăm această apreciere, este incontestabil faptul că *actualul model de dezvoltare intensivă în resurse a Chinei este nesustenabil și chiar periculos pentru întreaga omenire.* Sunt ilustrative în acest sens și datele prezentate de World Energy Outlook unde se arată că, dacă India și China ar atinge nivelul american al consumului de petrol pe cap de locuitor, s-ar ajunge la un consum mondial zilnic de 240 de milioane de barili, ceea ce ar conduce la epuizarea completă a rezervelor de petrol și gaz ale omenirii în decurs de numai 26 de ani. În mod similar, dacă emisiile de dioxid de carbon pe cap de locuitor în India și China ar atinge nivelul celor din SUA, emisiile la nivel global ar fi de trei ori mai mari decât în prezent, ceea ce ar avea urmări catastrofale. Totodată, potrivit altor estimări, dacă economia chineză și-ar păstra ritmurile de creștere la două cifre fără a-și spori eficiența energetică, China va ajunge ca în anul 2030 să emită în atmosferă tot atâta dioxid de carbon cât vor emite împreună toate celelalte țări ale lumii (CSM, 2008).

În prezent, **foamea de energie a economiei chineze conduce la deschiderea săptămânală a câte două noi termocentrale pe cărbune** care se constituie în surse majore de emisie în atmosferă a gazelor cu efect de seră. Este, ca atare, destul de evident faptul că, dacă această țară nu ia măsuri pentru reducerea consumurilor energetice și a poluării, eforturile tuturor celorlalte țări în această direcție vor fi zădărnice de inacțiunea Chinei, iar omenirea va fi expusă celor mai mari riscuri. Prima victimă va fi, însă, China însăși, căreia încălzirea globală ar putea să-i aducă pe de o parte pierderea a trei mari regiuni industriale de pe coastă, ca urmare a creșterii nivelului oceanului planetar, iar, pe de altă parte, secete severe în restul teritoriului care ar diminua cu 5-10% producția sa agricolă.

În aceste condiții, China ia în serios amenințarea încălzirii globale și face eforturi pentru ameliorarea poluării. Astfel, de pildă, ea a început un ambițios **program de reîmpăduriri**, care a condus la majorarea ponderii suprafețelor totale acoperite de păduri de la 12% în 1980, la 18 % în prezent, urmând să ajungă la 26% în anul 2050.

De asemenea, face eforturi pentru **reducerea intensității energetice**¹⁹ a industriei și pentru dezvoltarea unor surse de energie regenerabilă mai puțin, sau deloc poluante. Astfel, pentru anul 2020, documentele guvernamentale stabilesc sarcina dezvoltării următoarelor capacități de producție pentru energie:

- Hidroenergie - 300 gigawați;
- Energie nucleară – 40 gigawați;
- Energia biomasei – 30 gigawați;
- Energie eoliană - 30 gigawați;
- Energie solară – 1,8 gigawați.

Totodată sunt cunoscute și eforturile Chinei în direcția dezvoltării tehnologiilor pentru reducerea emisiilor de bioxid de carbon în atmosferă, prin construcția de autovehicule electrice, sau preocupările privind captarea și stocarea carbonului. Trebuie, totuși, subliniat că *toate eforturile în materie de depoluare și reducere a efectului de seră pot fi subminate de politica creditelor ieftine promovată îndelung de către guvernul chinez*. Întrucât dobânzile la depozitele populației sunt menținute programatic, de foarte mulți ani, la niveluri foarte scăzute, firmele de stat beneficiază de credite foarte ieftine, la care se adaugă și alte avantaje precum terenuri gratuite, subvenții, plata unor dividende neglijabile către stat, etc. Toate *aceste înlesniri și scutiri de obligații determină, în ultimă instanță, o atitudine discreționară a companiilor de stat în materie de investiții, astfel încât acestea ajung să fie orientate către industrii poluante sau cu eficiență energetică scăzută*. În acest fel, contribuabilii plătitori de taxe și cetățenii care economisesc în bănci ajung să subvenționeze tocmai industriile care, în cele din urmă, îi vor otrăvi lent.

¹⁹ **Notă:** Intensitatea energetică e dată de energia consumată pentru realizarea unui procent de creștere a PIB

Bibliografie selectivă

- Anderlini, J. (2012)** - *Sombre Signs for China Growth*, Financial Times, 18.01.2012
- Biggs, Kate** - *Modern China, The Promise and Challenge of an Emerging Superpower*, World Savvy Monitor, Issue 2, June 2008, www.worldsavvy.org
- Freeman, D. (2012)** - *China's Consumption to the Rescue?* Understanding China, February, 7, 2012;
- Gimbel, Florian (2007)** - Overseas Markets Prepare for an Inflow as China Turns on the Tap, Financial Times, 13.02.2007;
- Kuijss, L. (2006)** - How Will China's Saving-Investment Balance Evolve? World Bank Policy Research Paper 3958 (WPS3958), July 2006
- Lampton, David M (2008)**- *The Three Faces of Chinese Power: Might, Money, Minds*, University of California Press, April 2008
- Liu Yuhui (2009)** - *The Mith of a High Savings Rate*, Beijing Review no.51. December, 24, 2009;
- Lunding, Andreas (2004)** - *Global Champions in Waiting, Perspectives on China's ODI*, Deutsche Bank, Deutsche Bank Research, Current Issues/ China Special, 4.08.2004, www.dbresearch.com
- Ma Xiuhong (2010)** - Press Conference of the Vice-Minister of Commerce, April 2010;
- Morrison M., Wayne (2008)** - *China's Economic Conditions*, CRS Report for the Congress, Congressional Research Service (CRS), September, 16, 2008
- Pettis, M. (2011)** - *Lower Interest Rates, Higher Savings?* October 6, 2011;
- Pritchard, Justin (2008)**- *The Chinese Go Global in a Big Way. China Firms Sink Roots Across the Globe*, 10.03.2008, <http://aviewfrommybalcony.wordpress.com>
- Surowiecki, James (2009)** - *The Frugal Republic*, The New Yorker, 7.12.2009
- Wang, Lili, Szirmai, Adam (2008)** - *Productivity Growth and Structural Change in Chinese Manufacturing, 1980-2002*, Eindhoven Centre for Innovation Studies/UNU-MERIT, Holand, 2008
- Wen Jiabao (2010)** - Press Conference on the Occasion of The 3rd Session of the 11th National People's Congress, People's Daily on line, March 2010;
- Wolf, M. (2008)** - *China Changes the Whole World*, Financial Times, 23.01.2008
- Wu Jie (2007)** - *China's Social Security Sistem*, 2007, www.cato.org ;
- Xiao, Qi (2010)** - *China to Release New Paper on Foreign Investment*, China Daily, 10.04.2010
- Yu Hairong (2010)** - *FDI in China Likely to Top US\$ 90 Billion*, Caixin on line, 16.03.2010;
- Zhou Xiaochan (2009a)** - Some Observations and Analyses on Savings Ratio, Speech of the Governor of the People's Bank of China at the High Level Conference hosted by the Central Bank of Malaysia, Kuala Lumpur, 10th of February, 2009;
- Zhou Xiaochan (2009b)** - On Savings Ratio, the People's Bank of China Speeches, 2009
- Zulauf, C., Herzog H. (2011)** - *Country Contribution to World Activity and Growth*, Ohio State University, October 2011
- A.T. Kearney** - Rapoarte din perioada 2003-2008
- A.T. Kearney (2012)** - *FDI Confidence Index, Current Research*, 25 January 2012;
- CIA WFB (2010)** - CIA World Factbook, date preluată de la FMI, procent calculat pe baza PIB (PPP)/2009, USD 2009;
- The Conference Board (2012)** - *Global Economic Outlook 2012*, <http://www.conference-board.org/data/globaloutlook.cfm> ;
- EIU Database;**
- IBRD (2010, Q2)** - *China Quarterly Update*, June 2010, World Bank Office Beijing;
- IBRD-** *Future of US China Trade Com,*
- IEA (2010)** - *China Overtakes the United States to Become World's Largest Energy Consumer*, 20.07.2010;
- IMF (2010)** - *People's Republic of China Staff Report for the 2010 Article IV Consultation*, July 9, 2010;
- IMF (2012)** - *World Economic Outlook*, April 2012;
- NBSC (2008)** - National Bureau of Statistics of the People's Republic of China, *Statistical Communique of the People's Republic of China on the 2007*, National Bureau of Statistics of China, 28.02.2008
- NBSC (2009)** - *Statistical Communique of the People's Republic of China on the 2009 National Economic and Social Development*, National Bureau of Statistics of China, February 25, 2010 și February 26, 2009
- NBSC (2010)** - *Statistical Communique of the People's Republic of China on the 2009 National Economic and Social Development*, National Bureau of Statistics of China, February 25, 2010;
- NBSC (2012)** - *Statistical Communique of the People's Republic of China on the 2009 National Economic and Social Development*, National Bureau of Statistics of China, February 22, 2012;
- NBSC (2012, Q1)**, National Bureau of Statistics of China Quarterly Data, *GDP First Quarter 2012*
- Swiss Embassy (2006)** - *China: Annual Economic Report - November 2006 update*, Embassy of

Switzerland, 512.0-DER /LIH/ MXM, Beijing, 28 November, 2006.

CBR (2009) - China Business Review - *Chinese Companies, China Data: Outbound Investment*, China Business Review, Sept.-Oct. 2009, www.chinabusinessreview.com date preluat de la MOFCOM, NBSC, SAFE

CSM (2008) - The Christian Science Monitor - *China's Carbon Dragon. Growing China's Economy While Cutting Planet-Warming Emissions is a Huge Challenge*, 22.02.2008, www.csmonitor.com

FT (2007) - Financial Times - *Financial Times Special Report, China*, October, 9th, 2007

The Kearny Alliance, Programul ChinaGlobalTrade Com. <http://www.chinaglobaltrade.com/fact/us-china-trade-data-household-consumption-share-of-GDP>

The Oxford Club - *China's Economic Boom*, Investment, January 4, 2007;

PM (2008)- Prospect Magazine - *Spreading Chinese Reforms in Africa*, 4.03.2008

R&D Magazine (2012) - *2012 Global R&D Funding Forecast*, December 2011

The Sudbury Star (2008) - *China's Paradox: Bigger Economic Clout Will Mean It's More Dependant on Western Approval*, February 2008, Ontario, Canada

Wikipedia (2011) - *List of Countries by Exports; List of Countries by Imports*, 2011; WTO, April 2012; CIA World Factbook; WTO International Trade Statistics

www.worldsavvy.org

European Commission, programul *Understanding China*
<http://www.understandingchina.eu/Chinaideascommunity/KnowledgePartnercontributions/tabid/887/PostID/2754/ChinasConsumptionToTheRescue.aspx>